

Skovdyrkeren

Nr. 44

Februar 2017

ØERNE

Vildsvin

Ædelnål

Skovbøger

Tilskud til skovrejsning 2017

Der var stor efterspørgsel på tilskud til skovrejsning sidste år og alle godkendte ansøgere, som søgte tilskuddet, får tilsagn. Ordningen fortsætter i 2017 med forventet ansøgningsfrist i juli måned. Flere ting skal forberedes inden en ansøgning, og vi anbefaler, at du tager kontakt til kontoret allerede nu, hvis du er interesseret i ny skov.

Vejledningen til ordningen kommer først senere på foråret, men tager vi udgangspunkt i sidste års vejledning, gælder følgende sandsynligvis:

- Der kan opnås tilskud til skove på 2 hektar og opefter
- Det forventes, at der kan opnås enkeltbetalingsstøtte til det tilplantede areal
- Der gives op til 32.000 kroner per hektar til etablering af løvskov
- Der gives 15 kroner per meter til vildthejn
- Du får udbetalt tilskuddet på én gang, når skoven er plantet.

Klaus Kristensen har 25-års jubilæum hos Skovdyrkerne

Skovfoged Klaus Kristensen runder i februar måned de 25 års ansættelse hos Skovdyrkerne. Det markeres ved en reception fredag den 10. februar kl. 12.00-16.00 på foreningens adresse Damsbovej 11, 5492 Vissenbjerg.

Klaus Kristensen har 25-års jubilæum. Foto: LandbrugFyn

Klaus Kristensen blev ansat i Skovdyrkerforeningen Sydfyn og har igennem årene været ansvarlig for næsten alle skovbrugets fagområder, og vi håber at se mange af de medlemmer, kollegaer og forretningsforbindelser, som Klaus igennem årene har samarbejdet med.

De senere år har Klaus Kristensen haft sit fokus på produktion af flis og har været frontløber i en støt stigende produktion og handel i foreningen. Ved at sikre gode aftaler med varmegværker, sikres medlemmernes afsætning til konkurrencedygtige priser. Også i læhegn og remiser er der fokus på flisproduktion som naturpleje.

SBP-certificering af Øernes flisproduktion

Netop bæredygtig produktion af flis har stor offentlig bevågenhed, og her går Klaus Kristensen forrest i implementeringen af SBP-certificeringen af Skovdyrker-

nes flisproduktion på Øerne. SBP står for *Sustainable Biomass Partnership* – bæredygtig biomasse høstet og forbrugt i et partnerskab mellem industri og leverandør, hvor parterne gensidigt holder hinanden op på overholdelse af de indgåede forpligtelser i hele kæden fra skov til varmegværk. Ordningen kontrolleres af en uafhængig tredjepart. Medlemmerne vil i samme proces sikre sig at der leves op til kravene i EU's tømmerforordning (EUTR), som skal sikre, at gavntre, der bringes på markedet, er lovligt.

Selvom den ekstra administration ikke altid opfattes som værdiskabende for skovdyrkerforeningens medlemmer, hilser Klaus Kristensen SBP-certificeringen velkommen: "Det er af største vigtighed, at vi er i stand til at dokumentere, at medlemmernes produkter er skabt på bæredygtig vis. Det er SBP-certificeringen et godt værktøj til, og vi sender et stærkt og skarpt signal til omverdenen om skovenes vigtige rolle i den grønne omstilling", slutter Klaus Kristensen.

Opfølgningskursus for sprøjteførere

Mandag den 27. februar 2017 kl. 08.30-16.00

Tilmeld dig på www.skovdyrkerne.dk/oer.

Juletræerne 2016

Endnu en juletræssæson er afsluttet, og man må sige, at det har været noget af en `sejltur på oprørt hav`. Generelt er vi kommet igennem, og vi har fået solgt rigtig mange af medlemmernes træer, selvom der var hårde odds allerede fra starten.

Her bjærges træer fra en mudret kultur. Der er lavet en lille plads med knust beton i enden, så pallerne kan sættes uden at blive tilsmudsede. Hvis træerne er oparbejdet korrekt, og pallen fremtræder pænt, minimeres risikoen for, at kunden begynder at lede efter andre fejl ved træerne, som så efterfølgende reklameres.

Af skovfoged Michael Rodding (inkl. fotos), Skovdyrkerne Syd

Den generelle vurdering er, at Danmark i store træk blev tømt for opskovede træer, men at der ikke kom et stort `eftermarked`, som vi efter den store forsigtighed i opkøbsfasen ellers havde håbet på. Et kvalificeret gæt er, at den danske eksport er skrumpet for andet år i træk, og at vi med et eksportvolumen på måske 9 millioner træer ligger 10-15 % under det niveau, vi havde i den sidste `overproduktionsbølge` i starten af 00'erne.

Salget startede tidligt, de første kunder var allerede ude med prisindikationer i foråret. Indikationer, som pegede på et prisfald, der bundede i øget udbud af ringere træer i både Danmark og Tyskland.

I august begyndte vi opmærkningen som normalt. Det var vigtigt at få mange kulturer mærket hurtigt op, så kunderne havde noget at beslutte sig ud fra, når de var her. De fleste kunder vil se træerne mærket, inden de køber, hvilket som altid giver travlhed i sensommeren.

Det var ikke alle kulturer, der blev solgt, som de var mærket op første gang, slet ikke efter at markedet strammede til. Mange producenter oplevede, at mærkningen blev ændret 2-3 gange med forskellige etiketter, inden træerne var solgt. Dette er ikke i nogens interesse, da det er dyrt – og ofte justeres (strammes) mærkningen for at gøre kulturen mere salgbar. Men det har desværre i mange tilfælde været nødvendigt for at få træerne solgt. Mange kunder har efterhånden deres egne etiketter og deres egen måde at markere træerne på. Det skal dog siges, at det oftest er en fordel for producenten, når kulturen mærkes op kundespecifikt, da man i mange tilfælde kan tage mere med i den enkelte sortering.

Oparbejdningen gik i gang tidligt i år, da mange kunder skal have træerne klar til salg på deres plads til 1. søndag i advent. De tidlige skovninger har ikke givet anledning til reklamationer af betydning. Heldigvis var vejret med os, da vi fik frost relativt tidligt i sæsonen og efterføl-

gende en del regn, som gør, at træerne ikke tørrer ud. Regnen giver dog udfordringer med mudder på paller og træer, men heldigvis er de fleste medlemmer og entreprenører i dag vant til denne udfordring og løser dette meget professionelt.

Priserne har for flere af sorteringerne ramt bunden med et ordentligt drøn. Nogle træer koster nu kun knap den pris, som det koster at oparbejde dem. Det drejer sig især om III/IV-sorterings træer, som i flere tilfælde afregnes til mellem 25-40 kroner. Mange af disse ringere træer er blevet solgt i Østeuropa, til kunder som er tilfredse og formentlig ønsker at købe igen i 2017. Man kan sige, at de billige træer er blevet brugt til at åbne dørene til nogle nye markeder og kunder, som over tid vil være i stand til at betale en bedre pris og eventuelt også efterspørge en bedre kvalitet. Dette ser vi som positivt – trods alt.

Markedet manglede simpelthen rigtig gode primatræer specielt over 200 centimeter. Årsagerne hertil kan være mange, blandt andet følgende:

- De sidste 2-3 vækstsæsoner har givet lange top- og sideskud og dermed flere langhalsede og uharmoniske træer. Øverste krans rejser sig, og gør særligt de større træer dårligere året efter.
- Markedet har været nervøst i 2-3 år, og god kvalitet til rimelig pris er sikker havn for grossist- og detailldedet. Dette har medført øget efterspørgsel på en vare, som ikke fandtes i tilstrækkelige mængder. Mange kunder kommer netop til Danmark for at købe disse gode kvaliteter, mens de ringere træer

købes lokalt i Tyskland, Belgien med videre. Men ofte må vi sige nej til forespørgsler på primatræer, og i stedet sælge dem standard eller prøve at mikse kvaliteterne efter aftale med kunden.

- Der er tendens til, at man høster de gode kvaliteter det første og det andet år, der mærkes i en kultur, og så mangler disse som primatræer over 2 meter ved afdrift. Tidligere, da et III/IV-sorterings træ kostede 50-60 kroner og kunne sælges uden problemer, blev de ringere træer høstet først og de gode træer gemt til afdrift. Flere kunder har bemærket dette ved besigtigelse af kulturerne i efteråret.
- Mærkningen er strammet op, så der kræves mere i dag, for at et træ kan kategoriseres som et primatræ end for 3-4 år siden.

Hvis vi forsigtigt kigger i krystalkuglen for 2017 vil flere af vores kunder sandsynligvis efterspørge yderligere prisfald, hvilket vi ikke mener er nødvendigt. For flere af sorteringerne vil endnu et prisfald betyde, at træerne vil blive stående i kulturerne, da salgsprisen kommer under oparbejdningsprisen. Primatræer, særligt over 200 centimeter, er der stadig for lidt af, så en reduktion af prisen på disse burde ikke komme på tale. Derfor håber vi som minimum at kunne holde prisen på fleste sorteringer i 2017.

Slutteligt vil vi godt sige tak til alle medlemmer, som leverede træer i 2016 og bidrog til sæsonafviklingen – og så håber vi på medvind og et roligere marked i 2017.

Her ses en polsk studeplads, hvor der udover vores III-sorterings træer også sælges en del opgravede træer, som kommes i en potte. Træer i potte er meget populære i de større byer i Polen, hvor forbrugeren hverken behøver juletræsfod eller sav for at træet er klar til brug. Ofte er det blågran, der sælges i potte, men i dette tilfælde også nordmannsgran og fyr. Standardtræerne var ligeledes under pres og faldt 5-15 kroner per træ alt efter størrelse og og alt efter hvilke kunder, der aftog dem. Primatræerne var også pressede, men holdt nogenlunde til det, da kulturerne ikke gav den mængde, som vi er vant til.

Læsning af nobilis pakket på paller.

Af forstfuldmægtig Kristian Løkke Kristensen (inkl. foto), Skovdyrkerne Midt

Sæsonen 2016 startede med meget lunt vejr i slutningen af september og begyndelsen af oktober. Lunt vejr giver altid bekymring for varens holdbarhed. For at mindske risikoen for reklamationer er det vigtigt, at varen er frisk, og derfor klippes varen først få dage før leverings-tidspunktet, og den bundtes, køres ud og pakkes først umiddelbart før læsning. Hovedparten af de tidligere leverancer transporteres i kølebiler.

Fra uge 42 til 47 er der fuld gang i leveringerne. Her bruges hele kapaciteten af klippere, og her leverer de fleste medlemmer det grønt, de selv oparbejder. Eftermarkedet i slutningen af november og starten af december er mindre hektisk, og i år var det primært et spørgsmål om at finde det grønt, som blev efterspurgt.

Nobilis

Igen i år har der været fin efterspørgsel på nobilis. I praksis er alle salgbare varer blevet oparbejdet og solgt. I begrænset omfang vil der være hjørner og småbevoksninger, som står tilbage af logistiske grunde – eksempelvis for at få mængden til at gå op med et læs. Vi oplevede generelt, at der kom mere ud af de enkelte bevoksninger end i forrige sæson, hvor kogler og hanblomster betød lavere udbytte.

Vedrørende liftklippet har der dog i dele af landet været udfordringer med afsætningen af små bevoksninger

i nobilis. Liftene kræver en del plads, og der går en del tid med at starte op og stoppe. Derfor egner liftene sig bedst til store og homogene kulturer med fornuftige adgangsveje og gode spor i bevoksningen.

Nordmann

I nordmannsgran var forventningen et stort udbud og en lavere efterspørgsel. Vi oplevede fra starten af sæsonen et prisfald, men har faktisk gennem sæsonen haft en større efterspørgsel end forventet. Der er også solgt en del sekundavarer, som er klippet i juletræer med god farve, men i øvrigt af ringe kvalitet.

Klar til næste sæson

– vær opmærksom på ædelgrannåleviklere

Foreningerne bruger starten af året til at evaluere den forgangne sæson, men begynder hurtigt at se frem mod næste sæson med kontakter til kunder og leverandører. Er der behov for at tynde i bevoksningerne, bør det gøres i løbet af vinteren. Kontakt din skovfoged om dette. Med tanke på sidste års angreb af ædelgrannålevikleren er det vigtigt at være særligt opmærksom til foråret. Konstatere der angreb, skal der reageres, da viklerne kan forvolde betydelig skade på angrebne bevoksninger.

Og endelig skal bevoksningerne naturligvis holdes ajour med de rette mængder af gødning forår og sommer.

Ny formand i DDS

Skovdyrkeren har besøgt Skovdyrkernes nye landsformand, Lars Skou Gleerup på hans ejendom ved Ry: 55 hektar med juletræer, klippegrønt og heste i en herlig kuperet midtjysk natur – og med partier af gammelt egekrat på flere bakker. Ud over arbejdet på ejendommen er Lars selvstændig som landbrugs- og naturkonsulent. Vi ser på ejendommen, og vi diskuterer Skovdyrkernes udvikling og fremtidens vilkår for vort erhverv og vore medlemmer.

Lars Skou Gleerup, agronom, konsulent, skovejer og nu ny landsformand for Skovdykkerne.

Som agronom havde Lars i 17 år været konsulent ved Landboforeningen på Djursland, da han for 5 år siden sprang ud som selvstændig konsulent. I den nye virksomhed arbejder han med rådgivning om naturpleje og hjælp med tilskudsansøgninger til naturprojekter samt

med korrekt og optimal udfyldelse af kundernes årlige fællesskema. Kernen er et par meget store faste kunder, men dertil kommer et stigende antal mindre lodsejere, hvor fokus ikke så meget er på traditionel landbrugsproduktion, men snarere på herligheder, jagt og æstetik.

Ejendommen blev overtaget fra Lars' svigerforældre for 10 år siden. Lars' kone, Eva, som også er agronom, står for hestene på ejendommen ved siden af et almindeligt job som underviser af jordbrugsteknologer på Erhvervsakademiet i Århus. Hun har tidligere arbejdet en årrække på rådgivningscentret i Skejby, og var i øvrigt facilitator ved Skovdyrkernes halvårsmøde for et par år siden. Ejendommen ligger højt, og fra stuehuset er der udsigt til Danmarks højeste punkt, Yding Skovhøj.

Driftsgrenene

Grundlæggende ønsker man en broget portefølje, det vil sige at sprede indtægtsgrundlaget på en række forskellige aktiviteter. Det giver mindre sårbarhed.

‘Heste-forretningen’ består dels i et antal fast opstaldede heste, dels i et antal unghingste på sommergræs, og endelig i lidt avl med egne heste. Alle er islændere – robuste og rolige heste, som kan gå ude året rundt. De har 15 hektar græs at boltre sig på mellem bakkerne. Desuden produceres hø og wrap til eget forbrug og salg.

Man lejer dele af udbygningerne ud. Blandt andet til et catering-firma, der betjener Skanderborg-festivalen. Den gamle indmad er rykket ud af staldbygningen, og der er støbt nyt gulv med henblik på et reelt rum.

Men den største driftsgren på ejendommen er juletræer og pyntegrønt. Det foregår delvist på den sandede, grusede sydlige del af ejendommen, hvor der ses lyng i pletter, og hvor der i øvrigt er et kraftigt al lag 50-60 centimeter nede.

Af de 55 hektar er der 10,5 hektar med nordmannsgran juletræer og 6 hektar med nobilis til klip. Denne drift blev startet af svigerforældrene, der købte ejendommen i 1971. Der er tale om en gammel udflyttergård fra Gl. Rye by, og stuehuset er stadig det gamle fra 1833.

Juletræsdyrkingen var blandt andet inspireret af naboen, den store juletræsproducent Rye Nørskov, hvor man kendte skovrider Lars Møller Nielsen, der var en foregangsmand på området.

Hestene er en af flere driftsgrene på ejendommen. De andre er juletræer, klippegrønt, land- og skovbrug – samt jagten.

Der findes på ejendommen stadig et par store, høje og reelle marker, der ville egne sig fortrinligt til nordmannsgran, men som nu er bortforpagtet. Dem ønsker man imidlertid ikke at tage ind til juletræsdyrkning – blandt andet af hensyn til æstetikken på ejendommen. Man vil ikke bo helt omringet af juletræer.

Dyrkningen er i øvrigt blevet intensiveret på det sidste. Som noget nyt kører man nu en konsekvent formregulering ved hjælp af tilklipping, nibning og topskudsregulering. Dette arbejde køber man hos Skovdyrkerne, mens man selv står for montering af fuglepinde, gødskning, fældning og netning med mere. Hvor de kan, hjælper børn og svigerfar. Man laver selv så meget, man har kræfter til, og så kalder man på Skovdyrkerne til resten.

Renholdelsesstrategien er to årlige bredsprøjtninger med Roundup forår og efterår, indtil der er bundklippet. Derefter afskærmet sprøjtning med portaltraktor. Nobilis er også en væsentlig produktion på ejendommen. Den står på den mest sandede, grusede del af ejendommen. Det har vist sig, at hestene samtidig kan bruge

arealerne, hvilket er en stor fordel. De skader hverken det nyplantede eller de ældre bevoksninger.

Og foruden klippet er der en væsentlig træindtægt knyttet til nobilisen. Da man for et par år siden renafdrejv 4 hektar, solgte man rundtræ for 180.000 kroner (brutto). Dertil kom små 3.000 rummeter flis. "Flis er en velsignelse for skovejere og for skovbruget," siger Lars – og vi er enige. Af grøntet klipper man selv de nederste 4-5 meter med saks og stangsaks. Derudover overlader man det til foreningens entreprenør.

På ejendommen skete salget af grønt og juletræer i svingerforældrenes tid som egen eksport. De sidste mange år er alt salget sket gennem foreningen.

Vildtet og naturen

En sidste – men vigtig – driftsgren er jagten og ejendommens naturområder på 13 hektar. Jagten driver man selv. Der er primært tale om råvildt, men i de senere år også kronvildt og dåvildt, hvilket ikke mindst skyldes

Lavning mellem to bakker med gammel eg. I lavningen blev tidligere dyrket rødgranjuletræer, nu bruges den til hestene.

de nærliggende Rye Nørskov og Salten Langsø skove. Derfor ser man nu også skader i et nyt omfang. Blandt andet hegnes eller smøres der nu med vildtafskrækningsmiddel ved nobilisplantninger. På knoldene med gammel egeskov laves brændet til ejendommens brændefyr. Længde en halv meter. Her er svigerfar en nyttig samarbejdspartner. 150 rummeter tørt egebrænde ligger klart i den ene længe. Men Lars er med på, at der måske en dag går over til en lettere løsning, for eksempel et flis- eller pillefyr; eller den helt lette løsning – jordvarme.

Rådgivningsforretningen

Natur- og jordbrugsrådgivningen passes hjemme fra gården. Der arbejdes først og fremmest med tilskudsordninger og regler for græs- og naturarealer, herunder græsningsprojekter. Desuden udbud af landbrugsarealer

for nogle store kunder. Mange af virksomhedens kunder er mindre deltidslandbrug med vægt på græsningsarealer og natur. Vi spørger, om det ikke kan kollidere eller konkurrere med Skovdyrkerne, der jo i stigende omfang også arbejder på naturområdet. Sagen er vurderet af bestyrelsen, der ikke har set noget problem i det. Blandt andet fordi Lars – som gammel landbrugskonsulent – kun beskæftiger sig med rådgivningsdelen, hvor Skovdyrkerne også er fokuseret på arbejdsudførelsen. Derimod har Lars' rådgivning givet anledning til flere projekter til Skovdyrkerne.

Det er Lars' opfattelse, at der på mange (faktisk alle) landejendomme findes uudnyttede muligheder for mere natur- og herlighedsværdi, som kan realiseres, uden at det behøver koste ret meget. Det gælder bare om at have blik for det – eller at trække på nogen, der har.

Midt Steensgård ved Ry

Medlem af
Skovdyrkerne

Ejendommen

Steensgård ved Ry i Midtjylland. 55 hektar fordelt på 15 hektar græsarealer, 13 hektar skov og natur, 10 hektar reel ager, 10 hektar med nordmannsgran juletræer og 6 hektar nobilis til klip.

Driftsformål

Ejendommen er den grundlæggende base for familien, med stor vægt på natur, herligheder og jagt, men hvor de 55 hektar samtidig skal være en fornuftig forretning, der supplerer familiens indtægter. Det er en bevidst strategi at sprede driften på flere ben.

Hvad laver I selv?

I skoven laves brænde til ejendommen. I juletræerne planter vi, gødsker, monterer fuglepinde, reparationsklipper, laver hegn, fælder og netter. Pyntegrøntet klippes, indtil der skal bruges lift.

Hvad bruger I Skovdyrkerne til?

Skovdyrkerne laver grundlæggende det, vi ikke selv overkommer. De leverer planter, formklipper, vækstregulerer og palleterer juletræerne, sørger for nobilisklipningen, når træerne bliver for høje. Og når et stykke skal afdrives, så sørger Skovdyrkerne for fældning, flisning og salg af effekterne. Det fungerer godt.

Hvorfor er Skovdyrkerne vigtige for jer?

Tilknytningen til Skovdyrkerne er et strategisk valg, som blev taget for mere end 20 år siden. Vi ønsker en solid, seriøs og troværdig partner i driften, som vi holder fast i – naturligvis forudsat at foreningen er konkurrencedygtig. Vi mener, at det lange og stabile samarbejde er til gensidig fordel for begge parter.

Hvad betyder skoven for jer?

Skoven som sådan er ikke det vigtigste, men hele ejendommen er en uundværlig ramme om hele familiens liv.

Politikken – den interne og den eksterne

Med posten som landsformand for Skovdyrkerne og med sit mangeårige arbejde i landboforeningerne er det naturligt, at Lars Gleerup tror på den medlemsejede organisation. Hvor der ikke skal genereres et overskud, men hvor det primære formål er at servicere de tilknyttede skovejere – hver ud fra sine forudsætninger og med sine muligheder.

Selv om Skovdyrkerne for Lars fremstår som en moderne virksomhed, er det klart, at rådgivningen og dens redskaber stadig skal udvikles og forbedres. Det er en udfordring at lave et redskab til kommunikation med medlemmerne, der både kan tilpasses små og store ejendomme, både intensivt og ekstensivt drevne ejendomme. Men Lars har været med til at sætte udviklingen af et sådant redskab i søen.

Endelig falder snakken på skovpolitikken, som jo er blevet et meget aktuelt emne for Lars Gleerup på grund af den tilhørende bestyrelsespost i Dansk Skovforening. Skovbruget som erhverv er politisk presset i disse år, hvilket egentlig er ganske besynderligt i betragtning af det store politiske ønske om en grøn omstilling, og med tanke på fremtidens store behov for træ til byggeri og i strukturopløst form. Men det skyldes måske, at det er lettere at forklare og forstå skovens rolle som natur end deres rolle som produktionssteder.

Der er aktuelt fra politisk hold tanker om at nedlægge skovloven og lægge skovbruget ind under Naturbeskyttelsesloven på linje med heder, moser og overdrev.

Med en sådan placering får man signaleret, at skovene primært ses som natur, og at produktionen er sekundær. Dette i modsætning til situationen i de sidste 200 år, hvor skovene primært har været betragtet som et produktionssted – men naturligvis et sted, hvor der skulle tages betydelige hensyn til natur og biodiversitet. Og det har jo fungeret så godt, at størstedelen af vor biodiversitet i dag findes i skovene.

Lars er af den mening, at skovbruget også i fremtiden er bedst tjent med at have sin egen lov – en lov, som definerer balancen mellem produktion og natur, mellem benyttelse og beskyttelse. Og at det i den sidste ende naturligvis fortsat bør være den enkelte lodsejer, der beslutter strategi og driftsform for sin egen ejendom – inden for lovens rammer.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Nyd din skov – og dyrk den med Skovdyrkerne

SKOVDYRKERNE

Følg os på www.facebook.com/Skovdyrkerne

Langsomt, men sikkert er vildsvinene igen ved at etablere sig i her i landet efter at have været udryddet i næsten 200 år. Og de bliver mange!

Vildsvinet i Danmark

Skyder de danske jægere i vildsvineområderne sig selv i foden, når de undlader at skyde grisene – alene for at ophjælpe bestanden? Får modstanderne af vilde svin i Danmark bedre argumenter for et fortsat forbud, efterhånden som den afrikanske svinepest rykker nærmere den danske grænse? *Skovdyrkeren* har bedt Per Kauffmann om at ridse situationen op.

Af jæger og konsulent Per Kauffmann (inkl. fotos)

I modsætning til ulven, som er beskyttet af EU's habitatdirektiv, er vildsvinet i Danmark erklæret uønsket. Der er således i dag bortskydningspligt for vildsvin, hvilket blot betyder, at hvis lodsejeren ikke selv forestår reguleringen, kan Naturstyrelsen iværksætte en nedskydning af de lovløse grænseoverløbere. At Danmark ikke ønsker vildsvinet tilbage i naturen, skyldes først og fremmest svineproducenternes frygt for, at vildsvinene vil smitte deres grise med svinepest, hvilket i givet fald kan ødelægge erhvervets milliardeksport.

Ignorerer jægerne bortskydningspligten?

Noget kunne imidlertid tyde på en vis civil ulydighed i de områder af Danmark, hvor der er vildsvin. Det kunne se ud til, at jægerne tilsyneladende ikke skyder de vildsvin, de har mulighed for. I stedet bliver de sparet, for derved hurtigere at få opbygget en bestand. Men giver det mon det ønskede resultat?

Lad os kigge på lidt nærmere på fakta og fornemmelser i den sammenhæng.

Vildsvinet kom med på det danske vildtudbytteskema første gang i 2011/12-sæsonen, og 80 jægere indberettede i alt 431 nedlagte vildsvin. Det overraskende store tal afstedkom straks en uddybende undersøgelse, der viste, at en enkelt jæger fejlagtigt havde registreret 233 nedlagte svin, og at en del af de øvrige var skudt i udlandet. Det reelle tal viste sig at være 155 vildsvin. Af dem var 85 % skudt i hegn, hvorved undersøgelsen konkluderede, at kun cirka 20 vildsvin var nedlagt på den frie vildtbane, flest i forbindelse med driv- og trykjagt.

Overraskende var det ringe antal indberetninger fra de syd- og sønderjyske områder. Som DCE skriver i rapporten: "hvorfra der ellers er vedholdende meldinger og hyppige notitser i aviser og jagtblade om vildsvin, der "strømmer ind over den dansk-tyske grænse". Det kunne give anledning til spekulationer om, at det måske ikke er alle nedlagte vildsvin, der bliver indberettet til Vildtudbyttestatistikken." Også de følgende år holdes de dansk-skudte vildsvin i mandtal, og følger man vildtudbyttestatistikken fra 2012/13 og frem, ser det ud til, at vi har en stagnation, idet der i de følgende år blev indberettet henholdsvis 335, 263, 236 og i 2015/16 kun 189 vildsvin. Officielt går det altså ned ad bakke for de danske vildsvin, men er det nu også det sande billede?

Nej, tilsyneladende ikke, for spørger man de lokale jægere, forlyder det eksempelvis: "Fra Midtjylland og sydpå er der mange vildsvin – men folk går stille med dørene." En anden lokal vildsvine-kyndig siger: "Med hensyn til hvor mange der skulle være på den frie vildtbane i Danmark, har jeg en ide om det, men det er ikke noget, jeg vil offentliggøre, da det kan forhindre, at vildsvinene kan etablere sig godt og grundigt." En tredje kilde i området er mere bramfri og siger således: "Alle ved, hvor der står grise, og om et år eller to med milde vintre vil bestanden boome, og så er der ikke nogen, der kan stoppe bestandens udvikling. De få individer, der bliver skudt, bliver skudt på små områder, mens de større områder har en endog særdeles lav beskydning. Jeg har selv set en rotte med 20-25 individer, forbi en post jeg havde med klar besked om ikke at skyde nogle. Så der er en del jægere, der hjælper bestanden, om man så må sige..."

Det kunne altså se ud som om, der findes en stiltiende aftale mellem mange jægere i Midtjylland, Sydjylland og Sønderjylland om, at man holder tand for tungen, undlader afskydning og blot ser frem til den dag, hvor bestanden er blevet så stor, at den ikke lader sig knægte af myndighederne.

Vildsvin er flokdyr. Flokkene består af søer og deres afkom, mens kønsmodne orner lever alene. En so får normalt 5-6 grise per kuld.

Jagt ser ud til at øge bestanden

Men virker den strategi, som de danske jægere tilsyneladende har valgt? Det er langt fra sikkert. Tværtimod kan strategien muligvis være med til at modvirke det vildsvine-boom, som nogle venter så utålmodigt på. En nylig fransk undersøgelse viser nemlig, at vildsvin formerer sig væsentligt mere, når de bliver jaget. De franske forskere har haft to områder under intens observation gennem en periode på mere end 20 år. Det ene område med et højt jagttryk, og det andet tilsvarende område hvor vildsvinene slet ikke er udsat for jagt. Det har vist sig, at vildsvinene i det område, hvor de jages, formerer sig væsentligt mere. Blandt andet fordi vildsvinene dér er væsentligt yngre, når de får deres første kuld. I det hele taget betegnes deres formering her som værende af en mere ukontrolleret karakter. En anden faktor, der spiller ind, er grisenes spredningsmønstre, som forøges proportionalt med et øget jagttryk. Måske netop derfor går det så godt med spredningen både i Tyskland og Sverige. Begge steder har man oplevet en voldsom bestandsforøgelse på trods af – eller måske på grund af(?) – et voldsomt jagttryk.

I Sverige har vildsvinene befæstet og udbygget deres position på trods af et højt jagttryk. Jagtåret 2013/14 gav således en afskydningsrekord med 97.300 vildsvin. I 1990 blev der til sammenligning nedlagt blot 334 i hele landet og det tal steg til 4.700 i år 2000. Tolv år senere var tallet altså mere end 20 gange større. Det giver et lille fingerpeg om, hvor potente vildsvin er, og hvor hurtigt det kan gå for en ny art at etablere sig, når mulighederne er til stede.

Kigger vi mod Tyskland, ser vi samme situation. Den tyske vildtudbyttestatistik for 2014/15 viste, at afskydningen af vildsvin var steget med næsten 10 % i forhold til året før, og nu lå tallet på over en halv million. Der hersker derfor ingen tvivl om, at den tyske bestand er stærk og i fortsat vækst. I delstaten Brandenburg har man derfor netop indført en skydepræmie på 20 Euro for hvert vildsvin, der nedlægges, forudsat at svinet testes for afrikansk svinepest.

I den delstat der har størst interesse for den danske vildsvinebestand, nemlig Slesvig-Holsten, er afskydningen

på et enkelt år gået fra 9.300 til 14.000 vildsvin. Bestanden vurderes til at være vokset med mellem 20 og 30 %, og væksten ser ud til at fortsætte, ikke mindst takket være de milde vintre. Det tyske jægerforbund opfordrer derfor til, at man inddrager ellers jagtfrie områder og tillige sænker priserne på trikinest for at øge motivationen for en yderligere øget afskydning af vildsvin.

Den politiske holdning er uændret

På baggrund af den stærke vækst i bestanden syd for grænsen spurgte nyhedsmediet Netnatur.dk i november 2016 miljø- og fødevareminister Esben Lunde Larsen om, hvorvidt ministeren har ændret holdning til vildsvin i dansk natur. Han sagde: "Vi holder løbende øje med udviklingen af fritlevende vildsvin, som kommer op fra Tyskland" og henviste til, at Vildtforvaltningsrådet fortsat anbefaler, at fritlevende vildsvin skydes.

Ministeren er dog opmærksom på, at både Danmarks Jægerforbund og Danmarks Naturfredningsforening ønsker en reintroduktion af vildsvin i Danmark. Esben Lunde Larsen har derfor spurgt Fødevarestyrelsen om,

Test for trikiner, når du nedlægger et vildsvin

Når man nedlægger et vildsvin, stilles der ikke andre krav til jægeren end ved andre vildtarter – bortset fra, at kødet altid skal testes for trikiner. Det gælder også vildsvin, der lever under hegn, og uanset om dyret er nedlagt i Danmark eller i udlandet. Ganske vist dør larverne, hvis kødet udsættes for gennemstegning (mindst 68 grader i hele kødstykket), mens frysning, fermentering eller røgning ikke er nok til at dræbe larverne. Men uagtet denne mulighed for at undgå at blive syg, skal man få lavet en trikinprøve.

I Danmark har vi to akkrediterede laboratorier, nemlig Eurofins og Fødevarestyrelsens Laboratorium i Ringsted. På Fødevarestyrelsens hjemmeside findes en blanket, som udfyldes samt en vejledning. Prisen for op til 5 prøver af samme dyreart er 781 kroner ekskl. moms. Rent praktisk tager man en prøve på cirka 50 gram kød (som en golfkugle) fra muskulaturen ved forbenet eller fra mellemgulvet, hvor det hæfter mod ryggen. Prøven må ikke fryses, men skal opbevares på køl. Ved indsendelse placeres prøven i tætsluttende emballage (for eksempel plastpose lukket tæt med knude) og sendes i en tætsluttende konvolut. Efter nogle dage vil du modtage analyseresultatet på e-mail. Hvis svinet har indeholdt trikiner, anbefales det, at man smider det ud.

hvorvidt dels vacciner mod svinepest, dels lukkede svineproduktioner har medført en ændring i vurderingen af risikoen for smittefarer fra vildsvin. Det har de svaret nej til, hvorfor Esben Lunde Larsen har konkluderet, at "der på den baggrund ikke ses nogen grund til at se anderledes på vildsvin i den danske natur, end man har gjort hidtil."

Den afrikanske svinepest komplicerer billedet

Klassisk svinepest er ikke konstateret i Danmark siden 1933. Det har ikke været tilladt at vaccinere mod klassisk svinepest, da man hidtil ikke ved prøver har kunnet konstatere, om et svin var vaccineret eller smittet. DTU har dog i marts 2013 udviklet en ny vaccine, som gør det muligt at vaccinere mod svinepest på en sådan måde, at det er muligt at skelne mellem et vaccineret svin og et smittet svin. Forsøg viser desuden, at vaccinen beskytter smågrisene mod svinepest allerede i femugersalderen. Det betyder, at vi har mulighed for at gribe til vaccination i Danmark, hvis vi skulle få et udbrud af den klassiske svinepest.

Til gengæld virker den afrikanske variant af svinepesten stadigt mere truende. Afrikansk svinepest har aldrig været konstateret i Danmark, men truslen anses for at være reel. Den er vidt udbredt i Estland og Letland, og

den har også bredt sig til Litauen og nu senest til Polen. Det er efter alt at dømme kun et spørgsmål om tid, inden den findes i Tyskland. Det tyske Friedrich-Loeffler-Institut har i efteråret 2016 udarbejdet kort-materiale over udbredelsen, der viser, at der i august 2016 er konstateret nye tilfælde af smittede tamsvin i Polen 50 kilometer længere mod vest end tidligere kendt. Vildsvinene er tilsyneladende de hyppigst ramte, idet man i 2015 kun havde konstateret 40 udbrud blandt tamsvin mod 1.650 hos vildsvin.

Denne nye type svinepest styrker argumentationen hos de organisationer, der er modstandere af vildsvin i den danske natur. Der er ingen tvivl om, at rent biologisk ville vildsvinet stortrives i det danske klima og det danske landskab. Men samtidig kan vi bare konstatere, at den eksplosive vækst, som kendes fra vore nabolande, af flere grunde lader vente på sig og måske aldrig kommer. Derved undgår vi måske at uddybe grøfterne imellem tilhængere og modstandere?

Om vildsvinet

Vildsvinet (*Sus scrofa*) er forfader til vores tamgrise. Det har levet naturligt i skovområder i Centraleuropa (herunder Danmark), Middelhavsområdet og i det sydlige Asien. For at finde føde roder vildsvinet i jorden, hvor de bor. Føden består blandt andet af orme, smågnavere, bog og agern, insekter og ådsler. Vildsvinene er egentlig altædende. Deres roden i jorden generer normalt ikke synderligt i skovene, hvor det oven i købet kan være en fordel, da det også dækker en del frø med jord, så vi får egentlige "svineforyngelser". Men i landbruget er "roderiet" ganske generende.

Vildsvinet blev udryddet herhjemme i begyndelsen af 1800-tallet, hvor det sidste eksemplar blev skudt ved Silkeborg. Vildsvin kan veje helt op til 350 kilo og måle op til 180 centimeter i længden og 120 centimeter over skulderen. Farven varierer fra lysebrun til grå og næsten helt over til sort. De lever i familieflokke på normalt omkring 20 individer, men flokke på helt op til 100 individer er observeret. Flokkene består af søer og deres afkom, mens kønsmodne orner lever alene. En so får normalt 5-6 grise per kuld.

Ædelnål

– alternativer til rødgran og sitka

Svenskerne har udtrykket `ædelløv`, som omfatter de finere løvtræarter som eg, bøg, ask, elm, lind, ahorn, avnbøg og fuglekirsebær. Alle producerer værdifuldt ved, og alle er først og fremmest langlivede. De står i modsætning til mindre værdifulde løvtræarter som for eksempel birk, poppel, bævreasp, rødell og pil.

Inspireret af det svenske udtryk `ædelløv` har vi i Danmark skabt begrebet `ædelnål`. Det omfatter de værdifulde nåletræarter som almindelig ædelgran, grandis, nobilis, douglasgran, thuja, cypres, tsuga med flere.

Ud over, at de er langlivede, er de ofte selvforrygende, og de egner sig på forskellig måde til at indgå i bland-skov med hinanden og med vore løvtræarter.

De sidst mange års bestræbelser i skovbruget har gået ud på at få flere af disse arter ind i skovene. Som afløser for eller som supplement til først og fremmest rødgran og sitkagran. Denne artikel bringer eksempler på to af de mest interessante arter, nemlig grandis og douglasgran.

Grandis på Trolleholm

– Superproduktiv med super økonomi

Herunder omtaler vi afviklingen af en 56-årig grandis-bevoksning i det meget østlige Danmark (Skåne).

Bevoksningen stod på godset Trolleholm øst for Landskrona, indtil den blev renafdrevet i 2016. Den har været vist frem til mange danske skovfolk som et inspirerende eksempel på træartens store potentiale. I denne bevoksning var der tale om en monokultur på 1,6 hektar, plantet i 1960 på en gruset moræne.

Da den blev fældet, stod der 1394 m³/ha. Den var stadig i fuld vækst – ved afdrift stadig fantastiske 48 m³/ha/år

– og man kunne med økonomisk fordel godt have ladet den blive endnu ældre. Men en afvejning i forhold til stormfaldsrisikoen gjorde udslaget. Pengene i kassen nu!

Og hvilken økonomi! Netto ved afdriften blev til 425.000 kr./ha, efter skovningsomkostninger på 49.200 kr./ha. Tømmerandelen var 74 %. Tømmeret blev skåret op i 11,8 meter-længder og lastet i 12 meter-containere direkte i skoven med henblik på eksport til Indien og Kina.

Grandis

Grandis eller kæmpegran (*Abies grandis*) stammer fra det nordvestlige Nordamerika – staterne Californien, British Colombia, Montana og Idaho. Her vokser den i blandinger med douglas, thuja og tsuga.

Den blev forsøgsvis indført til Danmark i 1852 og har været brugt i skovbruget siden 1890. Her vokser den på stort set alle jordtyper, fra stift ler til magert sand. Typisk omsættes de nedfaldne nåle meget hurtigt, og bunden er ofte mørk og uden rødgranens ofte tykke lag af ikke-omsatte nåle.

Ungdomsvæksten er meget hurtig, og tilvæksten gennem livet er den højeste for de træarter, vi dyrker herhjemme (se artiklen om skovrider Brüel i *Skovdyrkeren* 31 – hvis du gemmer de gamle numre!). Eller se tabellen i den næste artikel om douglas.

Den står noget usikkert i tilfælde af storm, og den påvirkes også noget af stadigt vindslid. Vedkvaliteten er ringere end rødgranen, især hvis der ikke har været hugget fra toppen, altså de store børster fjernet tidligt. Men samlet set står den sig godt og er nok blevet brugt for lidt i dansk skovbrug.

Næsten 1400 m³ grandis per hektar. Det er svært at se skoven for bare træer.

Det kunne have været endnu bedre

Skovrider Esben Møller Madsen, som endnu i 2016 var ansvarlig for driften på Trolleholm, siger om dette: "Økonomien kunne have været endnu bedre, hvis hugstbehandlingens gennem årene havde været mere optimal. Bevoksningen har været traditionelt hugget 'fra neden' – det vil sige en hugst, hvor man efterlader så mange store træer som muligt, og tynder de træer bort, der ge-

nerer de store træer i deres udvikling. Det giver træer med ekstremt brede årringe, hvilket betyder, at mange af træerne bliver kasseret som tømmertræer med en forringet pris til følge."

Netop med grandis, der har så voldsom en diameter-tilvækst, kan det betale sig at tynde 'fra oven'. Det vil sige en hugst, hvor man ved de løbende tyndinger fjerner de allertykkeste træer, hvilket giver de middelstore træer plads til at udvikle sig. Den samlede tilvækst vil være den samme, men på denne måde får man flere mellemtykke træer med smallere årringe og finere kviste, som egner sig bedre til tømmereskæring. Samtidig giver den tidlige hugst af de tykkeste træer et bedre likviditetsforløb.

Møller Madsen opridser et par betingelser for denne hugst fra toppen: "Den må kun ske i ungdommen og ikke senere i træernes liv. Og kun i gode boniteter, hvor træerne har en god reaktionsevne efter hugst. Desuden skal tyndingerne ske relativt svagt og hyppigt, hvor der ikke tages mere end 40 m³/ha per tynding. På denne måde fås større tyndingsindtægter samt en større tømmerandel og en højere kubikmeterpris ved afdrift."

Douglasgran på Løvenholm – Gradvis omstilling fra rødgran til douglas

Skovdyrkernes VidenCenter for skovdyrkning afholdt i 2016 en ekskursion til Løvenholm Skovdistrikt på Djursland, hvis erklærede politik er en gradvis omstilling af rødgran-driftsklassen til en anden af 'ædelnål'-arterne, nemlig douglasgranen.

Der er flere gode argumenter for denne beslutning. Dels de forventede klimaforandringer, der forudsiges at give rødgranen problemer på lang sigt. Dels douglasgranens større produktion og større stabilitet i alderdommen, hvilket giver en øget fleksibilitet vedrørende afdriftstidspunkt. Desuden kan der opspares noget større værdi i douglasgranen, især hvis den produceres med en knastfri bul på 6 eller 8 meter. Ud af Løvenholms 2850 hektar skov, udgør rødgran stadig cirka 700 hektar, mens man nu er oppe på omkring 300 hektar douglas.

MEN, men. Så let er det ikke, skulle ekskursionen vise. Et andet meget stort rødgrandistrikt, Lindenberg, har –

Data for grandis på Trolleholm

Bevoksningsdata

Træhøjde	36,7	m
Diameter, brysthøjde	52,6	cm
Stamtal	403	træer/ha
Vedmasse ved afdrift	1394	m ³ /ha
Løbende tilvækst ved afdrift	47,5	m ³ /ha/år
Gns. tilvækst siden plantning	28,9	m ³ /ha/år

Økonomidata

Plantning og kulturpleje	-23.200	kr./ha
Tyndingsoverskud over årene	24.970	kr./ha
Netto ved renafdrift	425.200	kr./ha
Samlet økonomi	426.970	kr./ha
Årligt løbende overskud	7.426	kr./ha/år

efter at have haft de samme overvejelser – bestemt sig for at fortsætte med rødgranen som hovedtræart.

Douglasen har nemlig to hovedproblemer. For det første dens ustabilitet i ungdommen. Og bemærk, at ungdommen varer fra plantning og i hvert fald op til omkring 40-års alderen. Det andet – og endnu større – problem er hjortevildtets forkærlighed for douglas.

Douglasens produktivitet

På Løvenholm ligger netop et af Forsøgsvæsenets forsøg, hvor træarternes tilvækst kan sammenlignes. 12 af de almindeligt anvendte træarter indgår, og forsøget blev etableret i 1965 – for 51 år siden. Det må her nævnes, at jorden på Løvenholm er halvdårlig – med under 5 % ler og med al mange steder. Nedbøren er heller ikke noget at prale af – Knap 600 mm mod landsgennemsnittet på over 700 mm.

Tabellen på side 18 angiver stående masse og produktionen i perioden for 10 af disse arter (contorta og fransk bjergfyr er udeladt – contortaen fordi den er væltet, og bjergfyrren fordi den er irrelevant). Det ses, at douglasens produktivitet er godt 10 % højere end rødgranens. Betydeligt højere ligger dog grandisen. Den er også et

51-årig douglas i træartsforsøget. Når douglasen har nået denne alder, står den rigtig godt fast, og væksten (både i masse og i værdi) fortsætter længe endnu. Vore største douglasgraner står på Langesø og i statsskoven ved Silkeborg og Buderupholm ('Skovhaven').

Douglas

Douglas (*Pseudotsuga menziesii*) stammer som grandisen fra det nordvestlige Nordamerika – staterne Californien og British Colombia. Her vokser den enten i renbestande eller i blandinger med grandis, thuja, tsuga eller sitka.

Den blev indført til Danmark i 1851 og har været brugt i skovbruget siden 1860'erne. Jordbundsmæssigt er den nærmest som rødgranen, men dens tilvækst er betydeligt større. Vokser gerne på høje (varme) jorder, og i hvert fald ikke på arealer med stillestående grundvand, på stiv lerjord eller på arealer med et al-lag. Ganske tørketålsom og en god mulddanner (jordbundsforbedrer).

Hurtig ungdomsvækst, hvor rodudviklingen har svært ved at følge med toppens vækst, hvilket giver en stor stormfølsomhed. Men senere i livet udvikler den en god stormfasthed.

Den står noget usikkert i tilfælde af storm, og den påvirkes også noget af stadigt vindslid. Vedkvaliteten er ringere end rødgranen, især hvis der ikke har været hugget fra toppen, altså de store børster fjernet tidligt. Men samlet set står den sig godt, og er nok blevet brugt for lidt i dansk skovbrug.

interessant alternativ til rødgranen, men den er også hårdt efterstræbt af vildtet, og så har den ikke douglasens stabilitet og evne til at opspare værdi i alderdom-

Douglas kan være en fortrinlig træart, især på dybgrundede, grusede og varme jorder: Stor tilvækst, mulddanner, relativ resistent mod trametes og honningsvamp, lang levetid, stormfast (som gammel), mulighed for stor værdisparing, selvforynger sig gerne.

Træartsforsøg F-65 Løvenholm	Diameter cm	Stående masse m ³ /ha	Totalproduktion m ³ /ha	Totalproduktion ton tørstof/ha
	2013	2013	1965-2013	1965-2013
Grandis	45,9	895	1609	667
Douglas	40,4	570	1149	569
Sitka	37,6	650	1293	550
Rødgran	33,4	622	1072	517
Nobilis	36,4	574	952	462
Japansk lærk	31,1	387	808	378
Ædelgran	31	409	693	323
Bøg	31,1	304	535	307
Cypres	27,3	340	539	287
Eg	22,9	151	339	194

De enkelte træarters vækst i træartsforsøg på Løvenholm i perioden 1965-2013.

men. Vedkvaliteten hos grandis er også betydelig ringere end hos både rødgran og douglas – i hvert fald hvis den ikke som tidligere nævnt er tyndet med hugst fra toppen – men dette slår dog ikke altid igennem i prisen.

Stormfølsomhed

Det er en kendt sag, at douglas er meget stormfølsom i ungdommen. Det skyldes, at mens det overjordiske vokser med stor hastighed, så følger rodvæksten ikke med de første mange år. På Løvenholm blev det de-

monstreret i en 3-årig kultur, hvor planterne stod fint. Men da vi gravede en plante op, havde den et håbløst lille rod-top-forhold, som det kan ses af billedet her til venstre.

3 år gammel douglas-plante trukket op i en kultur. Man ser en meget lille rod i forhold til den overjordiske del. Douglasens meget sene rodudvikling betyder en stor stormfølsomhed i de første årtier af træernes liv.

For at mindske stormfaldsrisikoen plantes douglasen ofte – også på Løvenholm – i blanding med andre nåletræsarter. Typisk med sitka, grandis, rødgran eller lærk. Dels fordi de andre træarter er med til at støtte den i ungdommen mere usikre douglas, dels for at have noget at falde tilbage på, hvis douglasen går på gulvet.

Der er forsøgt mange indblandingsmodeller, men der er ikke enighed om en ideel model. Rækkevis blanding giver ikke god beskyttelse mod stormfald. Så der skal blandes i rækken. Mange har brugt en douglas som hver anden i hver anden række. Det vil sige 25 % douglas. Et sted

så vi douglas/lærk i forholdet 3/1. Det er generelt for meget lærk, men det ideelle blandingsforhold afhænger af jordens bonitet.

Vildtskaderne

Det største problem er nok kronvildtet. På Løvenholm var der i 1950 10-15 stykker kronvildt. Det blev anset for at være for meget af daværende skovbrugsprofessor Grøn, som sad i bestyrelsen. I 1965 var der 50 stykker. Og nu er der mindst 500. Dertil kommer cirka 100

stykker dåvildt. Der skydes kun 70. Så antallet vil fortsætte med at stige, så længe der ikke sættes ind med en betydelig hårdere afskydningspolitik. Omkostningerne ved skrælning er for nylig opgjort til 1,1 millioner kroner årligt.

Skrælningen, indtil douglasen danner skorpebark, er et af de største problemer. Især hvor man ønsker at øge værditilvæksten ved opstamning.

Og det er jo ikke bare douglasen, som skrælles. Det gør rødgranen, grandisen og løvtræet også. Skovbruget på Løvenholm bekræfter, at en stor vildtbestand ødelægger eller i hvert fald vanskeliggør muligheden for et intensivt skovbrug.

En af de muligheder, douglasen giver for en god værdiproduktion, er opstamning (til 6-8 meter). En rodstock, hvor der bevisligt er lavet en rettidig opstamning, kan p.t. sælges for omkring 1500 kr./m³ i modsætning til den normale tømmerpris på 5-700 kr./m³. Men en opstamning bliver meningsløs, hvis træet samtidig skrælles.

Det har i en del år været almindeligt på Løvenholm at plante douglas sammen med en sitka i plantehullet – en såkaldt kappeplantning. Det nedsætter frekvensen af skader, men giver til gengæld den senere udfordring, at kappen (sitkaen) skal væk, inden den skader hovedtræet.

Som et alternativ fik vi demonstreret en tysk barkhøvl, som man med en vis succes havde forsøgt sig med for at undgå skrælning. Metoden blev i sin tid anbefalet af Helmuth Strandgård fra Kalø. Hvert træ høvles på de nederste halvanden meter i perioden april-september. Høvlingen, som kun tager den yderste bark og ikke går ind i vækstlaget og derfor ikke giver indfald for rådsvampe, udløser et harpiksflod, som gør træerne uinteressante for dyrene.

Behandlingen kan laves for omkring 10 kr./træ. Hvis kun de kommende hovedtræer behandles, bliver hektarprisen måske overkommelig.

Kappeplantning, hvor man planter en mere robust træart i samme hul som douglasen, kan være en måde at få douglasen igennem på. Det er dog ikke en 100 % forsikring, og man har senere arbejdet med at fjerne kappen.

Men på trods af de nævnte problemer fortsætter distriktet stille og roligt sin konvertering til douglas, en proces som forudses at ville tage 2-3 trægenerationer. Og som forudsætter, at man løbende også kan styre de tre andre kulturproblemer, man døjer med: bregner, gyvel og birk.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

(ukh@skovdyrkerne.dk)

På distriktet har man forsøgt sig med en tysk barkhøvl (Gerstners barkhøvl, som forhandles hos Dansk Skovkontor til knap 800 kr.). De høvlede træer udskiller så meget harpiks, at kronvildtet undgår dem, når de skrælles.

Naturromantik

– en skovfogeds hemmelige tanker

En tysk skovfoged har skrevet en bog om det, han kalder *træernes hemmelige liv*. Det hemmelige består ifølge bogens forfatter i, at træerne har en bevidsthed og en hjerne. At de altså tænker, og at de har følelser. Bogen har solgt 400.000 eksemplarer i Tyskland og er nu oversat til dansk, hvor den overalt i pressen har fået positive anmeldelser.

Den tyske skovfoged og forfatter Peter Wohlleben har lagt sig hos et stort bøgetræ i hans skov i Eifel bjergene. Hvad de taler om, kan læses i hans bog *"Træernes hemmelige liv"*. Foto: Miriam Dalsgaard, Polfoto

Peter Wohlleben hedder forfatteren. Han har været ansat ved det statslige skovvæsen i Rheinland-Pfaltz, men arbejder nu i et mindre, miljøvenligt skovbrug i Eifelbjergene. Ellers optræder han i TV-programmer, holder foredrag og skriver bøger om skov og naturbeskyttelse.

Han ser skoven fra træernes side, kan man sige. Han beskriver mange af de processer, som foregår inde i træerne og i samspillet mellem træerne og deres omgivelser. Altså hvordan træerne trækker vand helt op til den øverste knop, hvorfor løvtræerne smider bladene om efteråret, hvordan de ved, hvornår de skal springe ud igen om foråret, hvordan de bliver hjulpet i deres optagelse af næringsstoffer af de mange mykorrhiza-svampe i jorden og meget mere. Det er alt sammen interessant.

Og det er alt sammen processer, som er videnskabeligt beskrevet i lærebøger i plantefysiologi, men her forkla- ret på en ny og jordnær måde, som tiltaler mange læsere.

Det bliver desværre til mystik og religion

Men oven på den videnskabelige tilgang lægger han et lag af noget, som vel kan kaldes naturromantik eller mysticisme – eller måske ligefrem religiøsitet.

Peter Wohlleben fortæller, hvordan hans synsfelt blev indskrænket ved arbejdet med traditionelt skovbrug, hvor der skulle tænkes i, hvordan træerne kunne bruges på savværket, og hvad deres markedsværdi var. I stedet blev han optaget af "en kærlighed til naturen, hvor hver dag i skoven blev en opdagelsesrejse". I hans nuværende skovbrug er maskiner bandlyst, og der arbejdes kun med heste. Hele denne omstilling har – med en typisk formulering – ført til "en lykkeligere skov", hvor "træerne åndede lettede op".

Her må vi indrømme, at det er svært at følge med. Træerne beskrives som sociale væsener, og skoven beskrives som en parallel til de menneskelige fællesskaber, hvor individerne indgår venskaber, hjælper hinanden, og kommunikerer indbyrdes.

Mødrene opdrager ifølge Peter Wohlleben deres afkom. Træerne tager sig af deres gamle og syge, de advarer hinanden om lurende farer og er i stand til at forsvare sig

mod udefra kommende fjender. De lægger stor vægt på gensidig retfærdighed, blandt andet ved, at den, der har meget, forærer noget af det væk. Det sker ved, at det store underjordiske rodsystem virker som en gigantisk omfordelingsmaskine for især næringsstoffer.

Der er dog grænser for, hvor meget Peter Wohlleben har været i stand til at sætte sig ind i træernes "tankegang". Han tilstår, at "hvad træer føler ved parringen, kan vi stadig kun gisne om". Men han er ikke i tvivl om, at træer kan føle smerte, og han kalder træfældning for drab. Han ser ingen principiel forskel mellem planter og dyr.

Urørt skov

Egentlig er hans synspunkt ret enkelt. Han ser skoven som én stor organisme, som har sit eget liv, og som menneskene egentlig ikke burde forstyrre eller udnytte. Han er modstander af det traditionelle skovbrug, af plantager eller "kulturskove". Han går ind for urskove eller i hvert fald naturskove. Han har et slogan: "Mere mod til vildskab" og foretrækker en omdriftsalder på 500 år. Ellers helst slet ingen omdriftsalder: Skovene skal "sættes fri", siger han, så vi alle kan iagttage kræfternes frie spil.

Interessant, at dette er helt på linje med de synspunkter, som fremføres af mange biologer og naturorganisationer herhjemme. Altså en meget aktuel bog.

En fortælling, der sælger

Når man formår at afsætte disse synspunkter i 400.000 eksemplarer alene i Tyskland, så er det fordi, man har en fortælling, der sælger. En fortælling, der rammer noget i vor tid – noget, som mange gerne vil høre, og som er en del af drømmen om den uspolerede natur derude, som ikke bliver tilsmudset af vores ønske om nytte – drømmen om et Paradis på jord.

Forlaget, der udgiver bogen, skriver selv: "Hvis du også nærer stor kærlighed til skoven, så bør du eje denne fortryllende kærlighedserklæring."

Peter Wohlleben: *Træernes hemmelige liv*. 216 sider. 250 kr. People's Press 2016.

(phi@skovdyrkerne.dk)

Certificering af skovflis og energitræ

Vi har altid haft den opfattelse, at dansk skovflis er et CO₂-neutralt og bæredygtigt produceret brændsel – vi har i hvert fald altid kunnet stå inde for vores egne aktiviteter. Derfor har vi heller aldrig følt behov for en særlig certificeringsordning – selv om vi godt vidste, at kravet nok ville komme en dag.

Bøvl og ekstraomkostninger – ikke mindst i små skove og plantager uden kort, i læhegn og vildtremiser, med alle træarter sammenblandet og så videre. Men fremtiden er landet med energiselskabernes såkaldte `Brancheaftale` fra 2014, hvor man – under moderat politisk pres, ikke mindst på grund af den meget betydelige import af træpiller – opstillede et sæt kriterier for bæredygtig biomasse.

Af skovrider Michael Gehlert (inkl. foto), Skovdyrkerne Vest

I koncentreret form stiller Brancheaftalen især krav om, at:

- flis og energitræ skal produceres bæredygtigt under hensyntagen til en række forhold – herunder ikke mindst biodiversitet. Og det skal kunne dokumenteres
- der skal være sporbarhed fra varmeværkerne tilbage til skovene
- CO₂-`fodafttrykket` skal opgøres – og den energi, der går til skovning, flishugning og transport i forhold til flisens brændværdi, skal ligge under et fastsat reduktionsmål.

Brancheaftalen indføres gradvist fra sommeren 2016 til fuld implementering i 2019. Brancheaftalen gælder for alle varmeværker, men i første omgang er det kun de større varmeværker, der skal dokumentere, at man overholder kravene. Vi har en klar formodning om, at denne grænse sænkes, og at vi i næste udgave af Brancheaftalen vil se krav til dokumentation, der omfatter stort set alle varmeværker.

De store energiselskaber har medvirket til, at der er etableret en selvstændig organisation `Sustainable Biomass Partnership` (SBP), der har udviklet en særlig certificeringsordning til netop dette formål. Med DONG Energy som deltager i Brancheaftalen og som Skovdyrkerens største fliskunde var certificering efter SBP derfor en bunden opgave.

Et større udviklingsarbejde

Vi må indrømme, at det har været en stenet vej. SBP-standarder er udviklet til træpillefabrikker – og tilpasningen til et stort antal små produktionssteder i skoven er ikke enkel. Skovdyrkerne har været den første flisproducent i verden til at gå efter en `fuld SBP`, der ikke – som for eksempel Naturstyrelsen – tager udgangspunkt i, at skoven i forvejen er certificeret efter FSC / PEFC.

Det indebærer helt grundlæggende, at det ikke er skovene, der certificeres – men derimod de arbejdsprocesser, der er forbundet med oparbejdningen. Denne forskel giver en helt afgørende lettelse for vores medlemmer.

Ved hvert læs flis skal det nu kunne dokumenteres, at flisen er produceret under hensyntagen til skovnaturen og biodiversiteten.

Vi skal spare jer for beskrivelsen af de mange mellemregninger – og alt det bøvl og de væsentlige udviklingsomkostninger vi har afholdt – og i stedet nøjes med at konstatere, at den model, vi har opbygget, indeholder:

- procedurer, der sikrer biodiversitet og skovnatur i forbindelse med vores skovnings- og flisprojekter
- sporbarhed fra varmeværk til skov
- beregning og rapportering af CO₂-regnskab

Modellen er auditeret og godkendt af vores certificeringsbureau, NEPCon, og ligger i øjeblikket til endelig godkendelse hos SBP i England.

Vi har haft et meget stort fokus på at gøre det nye system så operativt, effektivt og ubureaukratisk som muligt. Men med de meget detaljerede krav der stilles til sikring, dokumentation og kontrol, er vi nødt til at anerkende, at det bliver mere bøvl at arbejde med flis end 'i gamle dage'. Sådan er det.

Fordele for alle parter

Til gengæld er der store fordele for både kunder og medlemmer forbundet med denne øvelse, der placerer Skovdyrkerne solidt i flisleverandørernes superliga. Modellen er udarbejdet, testet og implementeret i vores vestjyske forening, men flere af de øvrige foreninger er på vej.

I forhold til de flisforbrugende værker kan vi nu, som en af de få aktører på det danske marked, levere betryggende dokumentation for bæredygtig biomasse.

I forhold til medlemmerne er der flere fordele:

- For det første sikrer vi adgangen for medlemmernes flis til markedets vigtigste aktører. Det giver tryghed i den langsigtede afsætning.
- For det andet tager vi trykket af behovet for certificering på ejendomsniveau – fordi vores procedurer sikrer, at både træ og flis tilvejebringes på en bæredygtig måde.
- For det tredje – sikrer vores procedurer, at når du som skovejer vælger at overlade opgaven med hugst og afsætning af træ og flis til Skovdyrkerne, så sørger vi også for, at reglerne i tømmerforordningen om lovligt træ (EUTR) bliver overholdt!

Det kalder vi for ansvarlig skovdrift. Så selv om kravene til certificering og det medfølgende bureaukrati bestemt heller ikke er et træ, der har vokset i vores skov, har vi hos Skovdyrkerne i kraft af et stort udviklingsarbejde bragt os i en situation, hvor vi har vendt et trusselsbillede til i stedet at være en mulighed, der giver medlemmerne det bedst mulige udgangspunkt i markedet og den mest lempelige administration af de nye lovkrav hjemme i egen skov.

Vi synes, at arbejdet med på denne måde at udnytte SBP til at skabe fordele frem for blot bøvl, er et godt eksempel på, at som medlem hos Skovdyrkerne har du fagfolkene på din side!

Skovens Dag

Søndag den 7. maj 2017

Selv om de fleste danskere kender og elsker skoven, så er det ikke mange, der ved, hvad skovdrift betyder for skovens udseende, naturen, miljøet og samfundet generelt. Skovbruget må selv sørge for at fortælle om skovens herligheder, gavn og muligheder.

Det kan du gøre på Skovens Dag ved at afholde et arrangement i netop din skov. Er du interesseret, eller har du spørgsmål, er du meget velkommen til at kontakte Alex Møllbach, Dansk Skovforening på am@skovforeningen.dk.

Læs mere på www.skovensdag.dk

Endnu en god skovbog

Efter mange år uden nye bøger om skovbrug, er vi i disse år inde i en stime. Og det er jo herligt – og nyttigt. Den seneste udgivelse er Andreas Bergstedts bog *Skovdyrkning i praksis*, som udgives af Skovskolen under Københavns Universitet. Den kan absolut anbefales til den aktive og interesserede skovejer.

Andreas Bergstedt har været lærer i skovdyrkning på Skovskolen i en årrække. I forbindelse med sin pensionering har han sat sig for at samle sine undervisningsnoter, sine erfaringer og den i øvrigt tilgængelige viden i denne glimrende bog.

Han skriver i forordet, at det er en bog til dem, der driver skovbrug for at leve af det. Dem er der måske ikke så mange af. Men der er mange, der – selv om de har andre formål med at eje skov – ikke ønsker at se bort fra økonomien i skovdriften. For dem er det vigtigt, at denne bog har sit fokus på den erhvervsmæssige skovdrift.

Det er befriende gammeldags i en tid, hvor det meste handler om biodiversiteten og publikums brug af skovene. Og hvor den nyeste hotte trend blandt debattører og politikere er den urørte skov.

Bergstedt skriver selv i forordet, at det ville sprænge bogens rammer og hans egne evner, hvis bogen også skulle have redegjort for alle de øvrige aspekter af skovens brug. Det må man så søge efter andre steder, blandt andet i Christian Nørgård Nielsens bog om *Landskabets skjulte muligheder*, som vi omtalte i *Skovdyrkeren* nr. 41.

Men her får vi en grundig gennemgang af den traditionelle skovproduktion, opdateret med den nyeste viden. Og ud fra følgende grundholdning, som altid har været det aktive skovbrugs: "Selve ordet skovdrift indebærer, at vi aktivt påvirker skoven i en bestemt retning. Vi lader ikke stå til og lader ikke skoven passe sig selv, men foretager målrettede indgreb, så skoven kommer til at opfylde vores behov".

Bogen indeholder foruden grundlæggende beskrivelser af træernes opbygning, egenskaber og vækst – gode beskrivelser af alle de vigtige aktiviteter, som vi foretager for at optimere udbyttet af skovdriften: plantning eller naturlig fornyelse, kultur- og bevoksningspleje, fældning og transport samt økonomien. Men også afsnit om skadevoldere, om afvanding, om jord og næringsstoffer, og i den forbindelse en grundig diskussion om næringsstofbalancen ved flisning. Og sluttende med en gennemgang af træartsvalget i relation til ejermålsætning.

Alt sammen skrevet i et roligt, letflydende sprog. Anbefales med den betryggende viden i baghovedet, at Bergstedt aldrig løber med en halv vind. Her er reel og underbygget viden for alle pengene.

Andreas Bergstedt: *Skovdyrkning i praksis*. Københavns Universitet 2016. 464 sider. Mange illustrationer. Kan købes for 350 kr. ved henvendelse til Skovskolen sl-no-debo@ign.ku.dk.

(phi@skovdyrkerne.dk)

Alt i naturen følger en årsrytme. De fleste aktiviteter er derfor årstidsafhængige. Det bedste tidspunkt for selve udførelsen kan som regel fastlægges ganske nøje. Noget andet er den planlægning, der går forud. Her opsummeres den næste måneds vigtige gøremål.

Februar måned i skoven...

- Det er fortsat højsæson for skovning. Husk, at især løvtræ kan blive "sprødt" efter lang tids frost, så værdifulde kævler flækker, hvis man ikke er forsigtig ved skovning.
- Barfrost over en længere periode gør blødbundsarealer tilgængelige. Det betyder, at der kan skoves og køres ud uden for mange skader og dybe spor.
- Det er også nu, man begynder nedskæring til flis. Der skal besluttet læggeplads til flis eller heltræ, der ikke skal køres direkte på værk, men skal tørre ned sommeren over.
- I skoven kan man på de gamle bøger se, om der er mange blomsterknopper. Det er nu, man skal beslutte, om man vil påbegynde selvforyngelse i det kommende efterår.

... i juletræerne...

- Saneringsarbejdet i kulturerne fortsætter. Ikke-salgbare træer skal fældes eller stammes op til topknop. Vigtigt at være i dialog om dette med sin afsætningskanal.
- Rodoptagning på afdrevne arealer kan imødegå honning-svamp-problemer.
- Planlægning af plantning i foråret. De seneste år har der været nedgang i plantning af nordmannsgran og nobilis!
- Formklipping udføres. Det er vigtigt at producere slanke og tætte juletræer. De ældre kulturer skal derfor gås grundigt igennem et par år efter grundklippingen, da nogle træer godt kan gro ud af den optimale juletræsform. Spørg din skovfoged til råds.
- Indhegninger tjekkes løbende for indtrængende hjortevildt – specielt efter storm og ved kraftigt snefald.

- Hegnsklipping. Hold hegnene slanke, så grenene ikke generer juletræernes vækst eller maskinernes færdsel. Det er vigtigt at holde især de indvendige hegn som en hæk, som det kendes fra planteskoler og frugtplantager.

... og hos vildtet

- Vildtet kan have svært ved at finde føde. Eventuel sne skrubes væk i udvalgte områder, for eksempel langs et gærde, et læhegn eller et skovbryn.
- Vent så længe som muligt med at køre toppe af fældede eg, ask og ær ud i flisbunken. Hjortevildtet elsker knopperne.
- Begynd ikke at tilskuds fodre hjortevildtet, når vinteren strenges. De tåler ikke pludselig tilgang af næringsrig føde. Er fodring startet i det tidlige efterår, kan der fortsættes, men kun med grovfoder som roer, hør og hel havre.
- I februar måned er det muligt at regulere ræv med riflet våben fra halvanden time før solopgang til halvanden time efter solnedgang. En meget spændende jagt – særligt hvis der er faldet sne.
- Det er planlægningens tid. Hvad gik godt, og hvad gik mindre godt? Hvor skal årets vildtagre ligge? Er der gamle vildtagre, der skal omlægges? Skal der laves nye?
- Det samme gælder læhegn og remiser på ejendommen. Hvad med at få lavet et terræntjek sammen med en natur- og vildtrådgiver, der ser på terrænet med friske øjne?
- Skal der udsættes fasaner eller agerhøns, er der måske behov for en biotopplan. Biotopplanen vil ofte influere på markdriften, og bør indgå i den samlede planlægning.

Karsten Raae, Kenneth Klausen,
Asbjørn Hellesø-Jensen, René Didriksen

Juletræssæsonen 2016

Salgssæson 2016 for juletræer er fortsat under evaluering i skrivende stund. Men der tegner sig et billede af en sæson med både positive og negative tendenser.

Med mere end en halvering af priserne på nogle sorter siden 2013 og et mærkbart skred i sorteringerne, har det for mange medlemmer været sin sag at få afsat den forventede mængde til acceptable priser.

Vores fokus har været på at betjene så mange medlemmer som muligt og få en mængde træer på markedet, så vi også fremadrettet sikrer, at vi har de markedsandele, som matcher vores medlemmers produktion.

Vi har i år desværre også måttet skuffe nogle medlemmer, som ikke har haft den rette kvalitet og / eller mængde, der kunne gøre træerne attraktive til eksport og grossistmarkedet, som vi primært afsætter til. Vores mantra omkring kvalitet i produktionen er stadig gældende. Vi vil i rådgivningen i den kommende vækstsæson sætte fokus på prioritering af indsatserne i plejen under hensyntagen til det aktuelle marked.

Velplejede kulturer er en afgørende faktor for fornuftig afsætning. Her ses en velpasset kultur med korte toppe og god farve.

Afskedsreception for skovrider Karsten Raae

Efter 35 års ansættelse i Skovdyrkerne trådte skovrider Karsten Raae per 1. januar tilbage som skovrider for Skovdyrkerne Øst i forbindelse med fusionen med Skovdyrkerne Fyn. Vi vil derfor godt invitere medlemmer og forretningsforbindelser til reception **onsdag den 15. marts kl. 14.00-16.00** på foreningens adresse ved Gefion, Fulbyvej 15, 4180 Sorø.

Karsten Raae har i knapt 10 år stået i spidsen for Skovdyrkerne Øst og har på den tid omtrent fordoblet både omsætning og medlemsareal. I sin flotte karriere ved Skovdyrkerne har han arbejdet med en bred vifte af skovbrugsfaglige områder både i Danmark og internationalt, og han har et formidabelt netværk i branchen.

Dette er kommet til udtryk i en bevilling til et større EU-finansieret projekt, hvor Karsten frem til 2020 er konsulent.

Sine mangeårige erfaringer har Karsten samlet i bogen "Skovdrift med begge hænder – og omtanke" som kan købes på www.skovdyrkershop.dk.

Karsten Raae er sammen med gode kolleger allerede i gang med endnu en bog. Den omhandler de goder og naturværdier, som skovene også kan bidrage med og udkommer til sommer.

POST

PP

DANMARK

Magasinpost MMP

ID- nr. 42856

Skovdyrkerforeningen Øerne

Medarbejdere

Skovrider Ulrik Nielsen
mobil 28 60 56 67
uni@skovdyrkerne.dk

Souschef Øst Rasmus Gregersen
mobil 25 55 42 01
rgg@skovdyrkerne.dk

Souschef Fyn Per C. Christensen
mobil 30 69 57 47
pcc@skovdyrkerne.dk

Fyn

Skovfoged Peder Dammand
mobil 20 27 36 21 - fax 64 72 35 87
pda@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Klaus Kristensen
mobil 40 41 35 47 - fax 64 75 24 36
kkr@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Lau Larsson
mobil 27 12 28 64
lau@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Hans Thekilde Nielsen
mobil 61 55 21 23 - fax 63 81 62 04
htn@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Børge Nissen
mobil 21 72 20 71 - fax 65 39 17 61
bni@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Kristian Valentin Olsen
mobil 22 56 90 31
kvo@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Jørgen J. Pedersen
mobil 24 23 28 13 - fax 62 24 27 83
jpe@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Stefan Petersen
mobil 23 42 33 82 - fax 62 62 16 57
spe@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Steen H. Skieller
mobil 20 16 29 91 - fax 62 61 65 63
shs@skovdyrkerne.dk

Vildtforvalter Asbjørn Hellesøe-Jensen
mobil 25 14 47 47
ahj@skovdyrkerne.dk

Dyrkningskonsulent Christian Ladefoged
mobil 23 46 55 15
cla@skovdyrkerne.dk

Skovfogedass. Bjarke Brandt Helms
mobil 20 89 76 08
bbh@skovdyrkerne.dk

Nordsjælland

Skovfoged/vildtforvalter René Didriksen
mobil 25 55 42 02
rdi@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Christian Mørk Hansen
mobil 25 55 42 03
cmh@skovdyrkerne.dk

Midt- og Vestsjælland

Skovfoged Claus Boel
mobil 25 55 42 04
cbo@skovdyrkerne.dk

Skovfoged Bjørn Krüger Nielsen
mobil 25 55 42 06
bkr@skovdyrkerne.dk

Bornholm

Skovfoged Steffen Adelsten Jørgensen
mobil 61 20 51 58
saj@skovdyrkerne.dk

Sydsjælland og Møn

Skovfoged Rasmus Larsen
mobil 22 32 95 30
rla@skovdyrkerne.dk

Lolland-Falster

Skovfoged Jens Rasmussen
mobil 61 63 22 13
jra@skovdyrkerne.dk

Administration

Helle Koziol	57 86 54 62
Connie Rickens	57 86 54 60
Lisbeth Fahlén	63 62 16 75
Tina Højrup Kristensen	63 62 16 72
Lis Krogh Thomsen	63 62 16 71

Skovrider/seniorkonsulent Karsten Raae
mobil 25 55 42 00 - kra@skovdyrkerne.dk

Kontor

Damsbovej 11, 5492 Vissenbjerg
Tlf. 62 62 47 47 - fax 65 93 09 86
oer@skovdyrkerne.dk
www.skovdyrkerne.dk/oer

Udgiver: De Danske Skovdyrkerforeninger
Amalievej 20 — 1875 Frederiksberg C
www.skovdyrkerne.dk
Ansvarshavende redaktør: Per Hilbert
Redaktør: Tine Nordentoft Thorsen
Tryk: PE offset A/S - ISSN 2446-2144

*Forsidefoto: Per Hilbert.
Det kræver sin mand at bide skeer med flere
hundrede kilo muskler. Her er det lykkedes for
skovrider Michael Gehlert.*